

ASSZIMILÁCIÓ.

1.

Helyes megállapítás, hogy a Kárpátok alatt van Európa kapuja. A népvándorlás egymásrazajló hullámai erre döngették a bejáratot, itt morzsolódtak fel, vagy innen törtek tovább végleges hazát hódítani. A nyugat veszedelme csak akkor szűnt meg, midőn több mint ezer esztendővel ezelőtt magyar fajtánk szállta meg ezt a területet, hogy végre szilárd állam alakításával feltartóztassa a hódító népek megújuló rohamait. Sok hullám tört meg sziklafalain. Az állandó őrtállás azonban őt magát is megviselte. Országunk kezdettől erős hatalmi törekvések céltáblája, nem csoda tehát, hogy a népi változásoknak is tipikus küzdőtere lett. Az ideális földrajzi egység, hegyek és folyók alkotta határok nem biztosították fajtánk nyugodt fejlődését. Európa legbizonytalanabb földjén állunk, hol évszázadok alatt legfeljebb a birtoklók és helyzetek változtak, a népcsere azonban állandó maradt.

Hajdan fegyverrel rontottak egymásnak a terjeszkedésükben kölcsönösen akadályozott törzsek, a győző pedig erőszakkal csinált helyet övéinek. Az újkorban ritkábban alkalmazzák ezt a brutális módszert, viszont egy másik, szelídebb és békésnek látszó folyamat jelentkezik: a népek alig szembetűnő vándorlása és terjeszkedése. Csendes behúzódasók, amelyek utóbb hódító éhséget keltenek s robbanásokhoz vezetnek.

A békés foglalásoknak sok érdeklődésre számottartó folyamatából különösen egy jelenség emelkedik ki, országok sorsára kiható jelentősége miatt. Az a viselkedés, ösztönös törekvés, mellyel a hátraszoruló fél védekezni, vagy az előretörő erejét megsokszorozni szereti: az asszimiláció, vagyis a benépesítés azon módja, mikor egy faj idegen elemek beolvasztásával, nyelvi és öntudatbeli átalakításával akarja számarányát fokozni.

Országunk fekvéséből származó történelmi adottság, hogy az asszimilációnak, beolvadásnak és beolvasztásnak Európa e földjén nagyobb súlya van, mint bárhol másutt. Ha van nép, amelynek fontos ismernie ezt a folyamatot, elsősorban a mi népünk az s a mi hivatásunk feltárni e szociológiai jelenség természetét, mely a nyugati civilizáció egyetlen államában sem tanulmányozható olyan sikerrel, mint hazánkban.

II.

A háború előtti magyarosító törekvések a nemzetiség pozitivistá felfogásából indultak ki. Azt hitték, hogy az új népközösséghez pártolók teljesen átalakulnak, ha a szembetűnő elemekben alkalmazkodnak, vagyis, ha elsajátítják nyelvünket és formális másolással nemzeti öntudatunkat is átveszik. E felületes szemlélési mód teljesen figyelmen kívül hagyta az ember megváltozhatatlan adottságait, a tudatalatti ösztönös és örökle-tes tulajdonságokat. Tévedése — mely a kultúrvilágban általános volt — indította el később a ma már gyakorlati feladatokra is vállalkozó faj-elméleteket, melyek az előbbi felfogással élesen szembe fordulva, ép az ellenkező pólust hangsúlyozzák, ma még gyakran túlzó egyoldalúsággal. Érdemük azonban, hogy e racionális kor pozitív szemléleti anyagához kiegészítő, parallel alkotóelemeket nyújtottak, kipótolták a nemzetről és a nemzethez tartozásról alkotott ismereteinket, a fajról képzett fogalomalkotásukkal pedig az eddig elhanyagolt szempontoknak tényeire is ráterelték a figyelmet. Ma e módosított szemüvegen át másképp nézzük az asszimiláció problémáit, tisztábban látjuk annak nehézségeit.

A háború előtti magyarosítási mozgalom kétségtelenül hátráltatta az akkori nemzetiségek öntudatának ébredését, végeredményben azonban a nyelvterjesztésben kulminált s alig nyílt több lehetőség számára, minthogy minden állampolgárt megtanítsa a magyar nyelvre, ezzel pedig megalapozza az egységes és általános kultúrérintkezés feltételeit az országban, a magyar nyelvet minden magyarországi nép közös «közle- kedő» nyelvévé avatva. A magyar közvélemény azonban — a vérszegény eredmények ellenére — elkáprázott attól a sikertől, melyet az erősen iparosodó nagyvárosok produkáltak. Ezek a centrumok ugyanis máról- holnapra megduzzadva, nyelvben feltűnően magyarosodtak és az oda- vándorló tömeget látszólag gyorsan át olvasztották. Általában e városias nemzetiségi politika tévesztette meg egész stratégiánkat. A közhangulat könnyű zsákmányban bízott, nem vévén észre, hogy a városok magyaro- sodása javarészből természetes folyamat volt, melyet az egyes intézke- dések legfeljebb elősegítettek, vagy meggyorsítottak. A falvakban ellen- ben csődöt mondtak a magyarosítás eszközei, itt alig terjeszkedtek, nyelvünk határai, sőt néhol népünk a térvesztéstől sem tudott meg- menekülni.

Az asszimiláció sarkproblémáit legtöbbször egyéni esetekből szeret- nék megismerni. Mindenki csak önmagát, a mellette állót, esetleg a tömegek feje felett kimagaslókat látja és ezek példájáról általánosít. Ez a módszer minden tisztánlátást megzavar. Lehet, hogy az individuális esetek megkapó és frappáns nemzetiségi páfordulásokat mutatnak be, de megtévesztenek, ha azokat e mozgalmak tanulmányozásánál általáno- sítva akarnók használni. Nem Liszt Ferencek, Semmelweis Ignácok,

Herczeg Ferenczek színjátéka érdekel, mert itt nem az egyes, kivételes öntudatú és belátású lelkekben végbement folyamatok a fontosak, hanem a tömegben élők ismeretlen egyedei, kiknek céljai, gondjai, vagyis teljes magatartása erők nyomására másképp reagál, más utat követ, mint amilyen a kimagaslók járnak. Az asszimiláció ősi, nyers jelensége tehát nem vonatkozik semmiképp egyéni pályafutásokra, és nem törődik azzal, ha valaki véletlenül rá is cáfol a maga életút jávai. Forgópontja a tömegek mozgásának ütközőterületén nyugszik és így népesedési tömegmozgalom, mely mást mutat, ha a szenvedő egyest haladásának vaskapcsai közül kiemeljük és mást, ha e szerkezetben benthagyva annak, mint a nagy masszában elsüllyedő és elszintelenedő részét vizsgáljuk. Mivel jellege az utóbbira üt, a tömegmozgalmak megvilágítására alkalmas kutatási módszerhez kell fordulnunk.

A származás és nyelv szerint összetartozó, egy szervezetben élő embertömegek más embertömegektől elnevezésekkel különböztetik meg magukat. A mi viszonylatunkban *magyarok* vagyunk még akkor is, ha az idegenek által használt kifejezés nem is fedti ezt (hungarus-unogor-hétugor).¹ Az együvé tartozó tömeg elnevezésének absztrahált fogalma azonban csak később fejlődött ki s bizonyos ingadozást mutat, mert kora érdeklődésének megfelelően más-más szempontot kívánt kiemelni. Feltehető, hogy az első mondatban jelzett kollektivitás gyermekkorában törzsnek, vagy hadnak (a magyarság elsősorban hadi szervezet) nevezte magát,² valószínű, hogy később a «nép» kifejezéssel cserélte fel ezt, az újkorban pedig újabb szavat alkotott és a nemzet fogalmánál állapodott meg. A «nemzet» fogalmába a faj fogalma is mindjobban bekapcsolódik. Nálunk mégis a nemesi felfogás lett döntő. Ez a felfogás, ha mindazokról beszélt, kik sorsközösségében a rendi elkülönüléstől függetlenül hozzátartoztak, a tömeg fogalmától alig eltérő, nyelvi azonosságot sem feltételező *nép*³ meghatározást használta. Az ő *nemzete* csak kiváltságosakat foglalt össze. Az utolsó századforduló embere ennek magyar szinonimájánál, ezért nem tudott szabadulni a rátapadt formalizmustól, a nemzet olyan fogalmazásától, melyben a jogi elem továbbra is belecsengett. Így lett a nemzet, az új életre kelt néppel szemben öntudatában élő, intézményes fennmaradásra törő magaséptípmény, többé-kevésbé jogi konstrukció-ízű alkotás annyira, hogy abba a régi magyar hajlandóságot mutatott a hazai idegen nemzeteket és kisebbségeket is belefoglalni. Viszont az utódjaként kialakult fajtani felfogás ép azokra a fogalmi elemekre tér ki, melyek a nemzetből kimaradni látszottak, midőn hangsúlyozza az ösztönös, ősi, származásból eredő, megmásíthatatlan tulajdonsá-

¹ Hóman Bálint: Magyar Történet, I. köt., 45. o.

² U. o., 16. oldal.

³ Szerzőtől: A nép fogalmának megállapításához. Társadalomtudomány, 1929 311. oldal.

gokat. Ilyen megvilágításban azután a kollektivitások is más képet nyerneek.

A fajtán *népfaj-fogalma*. szerint egy nép sorsközössége hasonlóvá válik a talajon állandóan tova mozgó gigászi sárgolyóhoz, mely ismeretlen, titokzatos élettani és társadalmi erők következtében konzekvensen gördül a földön, de nem elszigetelten, hanem szoros közelségben más ilyen sárgolyókkal, azokkal érintkezve, azokhoz tapadva, állandóan küzdve és harcolva útjának szabad irányáért. A mozgás energiákat emészt fel, az óriási golyókat veszteségek érik, különös horzsolási törvény szakít le róluk részeket a talaj vonzásánál fogva (természetes nép veszteségekről példázunk) és a szomszédok erőteljes súrlódása következtében. De amint gyöngül, úgy gyarapszik, a talaj rétegeinek magához ragasztásával nagyságát fokozza, vagy pedig nekiáramlásai közben lehasít testeket a szomszéd felületéről. Mintha különös vegyi erő dolgozna — itt már ki kell egészítenünk hasonlatunkat — az új sejtek nem maradnak pusztán felületére illeszkedetten, hanem beivódnak, beamalgamizálódnak az egészbe. A golyó egyszínű, társától elütő színű. Az átsodródó idegen elem viszont saját színeit viszi át. De mint mondtuk, vegyi erők hatnak; az elütő színek csak áttapadásuk pillanatában teszik foltossá, tarkává a felületet, azután lassan, fokozatosan feloldódnak, elvegyülnek. A régi színekbe beleitatják saját színeiket és szín elegyedés útján hozzájárulnak a réginek lépésről-lépésre történő átárnyalásához. (Nem akarunk kitérni arra, hogy előfordulnak katasztrófák, melyeknél a testek akár a talaj hibájából, akár a szomszédok vehemens lökésére elmálanak, vagy szétrobbannak és nem akarjuk most külön részletezni azon újszerű összeállásokat, hol a színek elütő, vagy nagy mennyiségű összefolyása a vegyi folyamat sima, zökkenőt nem tűró színképkialakítását lehetetlenné teszi.) E golyók élete állandó változás. Változás két irányban: egyrészt gördülő helycsere, történeti tovahaladás, másrészt belső átalakulás, színeik halványodása, vagy erősödése, struktúrájuk színképzése. Mint tudjuk, állandóság élettani téren lehetetlenség. Az idegen elemeket fel nem vevő testek egyéniségükben előregednek, a nem keveredő, beltenyésztést üző rajok kipusztulnak. Csalóka volna azonban azt állítani, hogy ez az örök dinamika mindent megmagyaráz, a folytonos alakulások e világában nincs rögzíthető elem, nincs pozitív, fogható állandóság. A népek, nemzetek, vagy fajok elnevezése ép e folyamatosság ugrást nem tűró állandóságát domborítja ki pregnánsan, azt, hogy például a mi esetünkben magyar volt a magyar ezer évvel ezelőtt épúgy, mint ma. Az előd és utód generatív összefüggése tehát kizár minden tökéletes kicserélődést, annál inkább, mert az átöröklésnél mindig az ősök egész sora is akcióba lép. Vagyis a képletes új színeket belső erők veszik kezelésbe, halványítják el és dolgozzák át szelíd átmeneteken keresztül elvesző árnyalatokká. Lehetetlenség tehát, hogy a generációkat váltó folyamatba idegen tömeg be-

ékelődöttnek képzelje magát eredeti színei feláldozása nélkül és lehetetlen, hogy a vérségi sorban helyet talált, de ott még kellőképp meg nem emésztett elemek alkotó sejtekké nemesedjenek. Máról-holnapra sorsdöntő átformálódás nem következhetik be. Ennek gátja és akadálya az élet ugrást, diszharmóniakat nem tűrő folyása és a fokozatos átalakulás.

Hasonlatunk elének tárta a népfaj minden lényeges ismertető jelét. Láttuk, hogy ez közös származási erőktől elindított, tehát családi, illetőleg rokonsági kötelékekből kifejlődött, élettani forrásból eredő és társadalmi síkon haladó, ilyen energiáktól összetartott és mozgatott, nem feltétlenül egy területen élő embertömeg alkotta olyan entitás, mely más meghatározott fajokkal kölcsönhatásban, állandó biológiai, lelki és szellemi csere viszonyban, tehát módosulásban él, de ezen módosító tényezőket a rá kötelező fokozatos, ugrást nem ismerő, szerves fejlődés törvénye útján egyéniségén átdolgozni, adott elemeivel vegyítve harmonizálni tudja és így folytonos változása közben is a fejlődési folyamat összefüggésével, abszolút kontinuitásával egységet megőrizni képes.

A fajok tehát egymástól különböző egységek. Egyazon időpontban a faj tagjai egyöntetűséget és bizonyos azonosságot mutatnak. Az egyesek faj jellege az ember egyéniségének és finomabb differenciációjának még kellő teret hagyó homogén jellemvonásokból épül fel. E karakterisztikumokat foglaljuk össze közös vetítőterületen akkor, midőn faj jellegről beszélünk. Viszont ez, mint a más fajoktól elválasztó tulajdonságok gyűjtőfogalma *adott történelmi pillanatban előírja a lényeges faji ismertetőjelek kötelező meglétét minden tagra nézve*. Az az individuum tehát, amely a faj jelleg valamely faktoránál a mértéktől eltér, háttérbe szorul a faj uralkodóvonásait hordozókkal, aktualitásának képviselőivel szemben, vagy pedig, mint átmeneti alkat teljesen a várakozók rendjébe szorul. Vessünk tehát egy pillantást arra, hogy mily jellegképleteket kíván meg a faji sorozás.

A faj vér- és sorsközösség. Élete meghatározott tömegeknek. Az élet biológiai fajfenntartás, nemek párokká válása és ezek szaporodása, vagyis valóban keresztül-kasul húzódnó vérközösség. Életünk azonban nem definiálható egyoldalú fiziológiai nemzedékváltással, mert itt e fontos jelenség szövődése finomabb szálakkal fonódik át. A magasabbrendű lelki-, szellemi- és kultúradottságok felemelik a népfajokat az egyszerű élőlény rangsorából, társadalmi személyé avatva úgy annyira, hogy ennek szükségletei és követelményei, ha az előbbi alaptörvényeit nem tagadják meg, hanem céljaira felhasználják, jelentőségükben rajta tülemlkednek. Az ember, mint társadalmi lény, közössége, mint a történelem szötte sorsközösség rangsorban az ember, mint biológiai lény elé kerül.

A kettős közösségnek megfelelően a faj jelleg is kétirányú kívánással lép fel. Elsősorban megköveteli a vérközösséget, vagyis azt, hogy

tagjai egy tőről fakadottak legyenek. Realizálva ez bizonyos biológiai, testi azonosságot írna elő. Sokan ezt veszik tagadásba, mondván, hogy minden nép tömegtípusok mozaikja. Ennyiben igazuk is van, hiszen a folytonos módosulásnak ez logikus következménye. Ellenben e folyamatnak határai vannak. A mozaikkép nem változhat el ugrásszerűen, korlátozva van olyan típusokra, melyek egymáshoz közel esnek, egymással harmonikusak. Néger nem lehetne magyarnak nevezni, bármennyire hozzánk tartozónak vallaná magát. A rassztípusok harmonizálódása ép a vércsofény fennállását bizonyítja. Utal arra, hogy folytonos és állandó variáció folyik, összeházasodás, leszármazások, aminek következtében bizonyos halovány egységjelleg alakul ki, ősi elemek bélyege rakodik le még az újabb besűrűdött alkatokra is. Nem szólvá arról, hogy a környezet hatása, klimatikus, földrajzi befolyások, az életmód, gazdasági és egyéb társadalmi tényezők szintén az amalgamizálódás irányában dolgoznak. A fajjelleg testi azonossága tehát csak azt követeli meg, hogy a faj egyede a fajba századok alatt beolvadt jellemző rasszantropológiai típusok valamelyikéhez tartozzék és teljes értékűségéből kizárja azt, aki esetleg új, vérségileg még felolvasztatlan, az őstömegbe még bevariálatlan testi alkatok képét hordozza.

A lelki komponensek az anyanyelvben válnak foghatóvá. Ez az a tényező, amelynek alapvető szükségességét egyik fogalmazás sem veti meg. *A nyelv mellőzhetetlen és pozitív követelmény* annak ellenére, hogy tulajdonképpen járulékos faktor, eszköze — bár legfoghatóbb eszköze — minden szellem megnyilatkozásának. *Az emberi lélek kettős rétegződést mutat: tudatost és ösztönöst.* Aki tökéletesen beszél ugyan a nyelvünket, faji de öntudat nélkül van, azt bátran kizárhatjuk a magyarok közül. Mert ez vagy nem anyanyelvként használja, vagy ha gyermekkorában sajátította is el, azóta más kollektivitás vonzási körébe került. Még a nemzetit és fajt konokul tagadó internacionalista is megőriz valamit hovatartozásának érzéséből. Az öntudat szintén két irányba differenciálódik: értelmi és érzelmi elemekre. Az összetartozásról lehetnek tudatos képzetek, amikor kategorikus imperatívusként tanúsítunk bizonyos magatartást és lehetnek pusztán érzelmeink, amelyek megsejtve, lelkiismereti indítékkal visznek állásfoglalások felé. E pontnál már érintkezünk az ösztönös megnyilatkozások világával. Ezek viszont a lélek mechanikus gépezetének azonosságát fejezik ki tömegrelációban. Egyező értékelési módot, hajlamokat, gondolkozásformákat, évszázados beidegződöttségeket, képességeket, bizonyos korlátok között szellemi hagyományokat, világnézeti felfogásmódot. Jelentik főként lehetőségét, annak az azonos reakciónak, melyet a faj tömegei adott esetben magatartásukban kifejtnek. Egy részük leszármazott tulajdonság, mint a temperamentum és összefüggésben áll a testi alkattal, másik részük pedig individuális, nevelés és esemény alkotta felépítmény, miként az egyeseknél, tehát

történelmi fejlemény, következménye belső szellemi alakulásoknak, ráhatásoknak, eseményeknek, környezetnek stb. A biológiai leszármazásból folyt ösztönös alkotóelemeket részben ki lehet tapogatni, mivel az embertani tudomány már előhaladt ebbe az irányba s ha hiánytalanul megfejteni nem tudja, pár meghatározással a testi alkotók lelki habituskövetkezőseit leleplezte. Így tudja, hogy a hosszúfejűség nagyobb mozgékonyt involvál, a rövidfejűség nagyobb állhatatosságot (Drenger és Bewahrer típus). Ezen primer alaptulajdonságok föle épült lelki mechanizmus gyökereit felkutatni már súlyosabb feladat annál inkább, mert megnyilatkozásuk útja elrejtőzik. Pár pompás intuíció azonban rávezet ezekre is (Széchenyi szalmatüze) és remény van arra, hogy a fajpszichológia szellemtudományi eszközökkel némiképp megműveli ezt a talajt is. A teljes tisztánlátás azonban alig várható kívánság. Rejtély az egyes ember lelke, de még nagyobb talány a komplikáltabb vonalakból szőtt fajé. De, hogy minden fátyolozottsága mellett mégis valóság, azt igazolja a történelemtudomány, mely gyakran rápillant olykor, midőn a múlt eseményeit mással magyarázni nem lehet. Meglétét bizonyítja ugyancsak a rátermett nemzetvezető sikere is. Hiszen a politikában az, aki különös istenadományként a faji lelket felismerni nem tudja, népében bizalmat sohasem ébreszthet.

A fajok örök, de folyamatos és szerves változásának pompás drámai játéka a kollektív élet színpadán folyik le. Ez a mutatóványos tér azonban nem halott díszlettömeg, hanem ellenkezőleg eleven tényészalaj, kivirágztatója kultúráknak, civilizációnak: a társadalom. A faji változás eszerint nemcsak, hogy társadalmi síkon megy végbe, hanem azt egyenesen társadalmi erők indítják el. Társadalmi tényezők, mint a környezet, még magára a testalkat-jellegre is hatnak. A faji lélek alakulását pedig szinte determinálják az ember szellemén keresztül. Döntő szerepük azonban abban nyilatkozik meg, hogy a fajok közti érintkezést, a kölcsönös vonzást, átsodródást ezek a tényezők idézik elő. Hiszen a faj átalakulása más fajokkal létesült csere viszonyban leli magyarázatát, abban, hogy nemcsak szellemi mozgalmak találnak utat az egyiktől a másikhoz, hanem elszakadnak és csatlakoznak emberek is: a faj alkotó atomjai. Ezeknek menetrendjét viszont teljesen szociális okok állapítják meg. Az érdekét, megélhetését, jobb boldogulást vagy ennek lehetőségét kereső egyed ilyen indításokra vesz kezébe vándorbotot. A faj átszíneződése helyváltoztató egyedek működésében, vándormozgalmakban leli magyarázatát. Az áttelepülés viszont minden esetben elhárító következménnyel jár, ennek mind aktív, mind passzív részeseire. A jövevény hatásokat hoz és kap. Ugyanígy az a nép is, melynek földjét a vándorok fölkeresték. Néha csupán helyzeti energiák döntenek erre vagy arra a keveredést követő fejlődés tengelyét. A vándormozgalmat követő folyamatot, midőn a faj idegen testeket vesz fel, vagyis külsőleg

már régebben közé illeszkedett elemeket, néptörödékeket és csoportokat olvaszt magába, állít be szaporodási rendjébe, vagyis süllyeszt el testében anélkül, hogy az elmerültek elütő, magukkal hozott jellegükről továbbra is felismerhetők maradnának, nevezzük asszimilációnak.

III.

Minden asszimilációnak tengelye a nyelvkérdés. Az egyéneknek, ezek csoportjainak átalakulása a lélek módosulása útján indul meg. A faji öntudat értelmi és érzelmi elemeinek kivetítője a nyelv, ezek csodavize a nyelv csatornáján át buggyan fel és közlekedik. A megtanult nyelven keresztül jut el a jövevény az anyanép faji világához, születik újjá öntudatában. Ez teszi lehetővé részére a teljes és fenntartás nélküli alkalmazkodást, belsőben és külsőben, előbbi formában azáltal, hogy szellemi kapcsolataival és érdekeivel mind mélyebbre merül a kultúra pókhálófonatába, utóbbi formában pedig azáltal, hogy ez határozza meg helyét a befogadó nép tömegeiben és teszi lehetővé részére az új faji elemekkel való közeli kapcsolatokat, társasérintkezést, végül az egybeházasodást, ennek révén pedig a maradék nélküli felolvadást utódaiban.

A nyelv tökéletes elsajátítása azonban csak az első, bár leginkább elhatározó lépés. Asszimilációs fokozat, melyen tovább kell haladni. Találkozunk népcsoportokkal, törzsekkel vagy törzstörödékekkel, melyek «kétnyelvűvé» váltak, anyanyelvként két nyelvet beszélnek egyforma tökéletességgel. A bilingvizmus azonban átmeneti stádium, olyan helyzet, melynek előbb vagy utóbb jobbra vagy balra történő döntés lesz a következménye. Ily döntés útján áll elő azután, hogy egyes néptörödékek nyelvet cserélnek, fokozatosan előbb ősi beszédük mellé újat tanulnak meg, majd később a következő nemzedékben elfelejtik az eredetit. Ha a jövevények a nyelvátvétel mellett együtt maradnak, nem szóródnak szét, nem vesznek el nyomtalanul a befogadók tengerében, akkor asszimilációról beszélni korai volna, mert jellegükben mindvégig megőriznek valami speciálisat, előbb-utóbb pedig ráeszmélhetnek a többségtől elütő érdekeikre, melyeket megvédeni, megőrizni törekszenek. (Lásd a jász-kunok magatartását az újkorban.) Már az ily méretű törzsi széttagoltság is szeparáció veszélyével fenyegethet. Rendszerint azonban lépcsője lesz a teljes hasonulásnak. Abban az esetben, ha az átömlés irányában egyéb tényezőkben nem tornyosulnak áthághatatlan akadályok, csak állomást, határkövet jelent a teljes összeforrás felé. Különlegesen színez egy törödéket a nemzettesten belül. (Lásd a német törzsek fejlődését.) Az asszimiláció lépcsőjén elindult, de a teljes beolvadásig el nem érkezett tömeget mindig jellemzik idegenszerű uralkodóvonások, melyek megkönnyítik felismerhetősüket. Képleteik miatt önkéntelenül elszigetelődve ezért kerülnek külön-

leges helyzetbe a többséggel szemben. Legfeltűnőbb a faji kétlakóság akkor, midőn tömegek a beolvadás kezdetleges fokán rekednek meg, mondjuk csupán nyelviileg asszimilálódnak, de egyébként magukkal hozott sajátosságaikat megmerevítik és megőrizni törekcszenek (pszeudó-asszimiláció). E látszatasszimiláció valóban nem is nevezhető beolvadásnak, mivel itt az alkalmazkodás oly csekély vagy felületcs, hogy az együttélő fajok elkülönűltcségét egyáltalán nem érinti. Sokszor e viselkedésnek alapja nem is az őszinte közeledés, hanem őszönös kihatásnálása helyzeteknek olyan formában, mint azt a természet életében, bizonyos fajták mimikrijénél tapasztaljuk.¹ Befejezetlen, de már századok óta elakadt asszimilációra különben nagyon jó példát szolgáltatnak a hazai cigányok.

Ahol megőrzik a különállásnak, idegen származásnak maradványait, ott csak átmenetről beszélhetünk. Az ilyen törzs olyan helyzetben van, mint az, aki megindult valamely cél felé, de oda még nem érkezett be. Százszor visszafordulhat vagy eltérhet. Megkezdett útján tehát tovább kell vezetni, de figyelemmel is kísérni, nehogy különállást fejlesszen ki, ezt körülbástyázni igyekezcsék, speciálisan színezett célokra törjön a nemzet céljain belül, esetleg elűtő szellem képviselőtcre és terjesztésére vállalkozcsék. A szó szoros értelmében nincs asszimiláció faji beolvadás nélkül. Nem tökéletes az a hasonulás, melyet a vérkeveredés nem pecsételt meg és hol a generációk során végbement házasságkötésck még nem mosták egybe teljesen a kétféle vért.

Ha az asszimiláció örvényébe élesen elűtő faj jellegek kerülnek, akkor a harmonikus egygyválás akadályokba ütközic. Miként a biológiaiából tudjuk, az átöröklés nem jellegzetességek kiegyenlítődése és letompulása, ellenkezőleg generatív harc a vérben, minck következsményeként az erőteljes, domináns képletek túlsúlyra jutnak a gyengébbekkel, recesszívvekkkel szemben. Tömegszélességben ehhez hasonló jelenséget tapasztalhatunk. Ahol egy ősiibb vagy relatív beltenyésztsést folytatott, mondjuk sűritettebb fajiságú faj kerül szembe mint beolvadó egy, a már vérkeveredéseken átment, tehát oldottabb fajiságú fajjal, ott megbillen a sima folyamat, mivel sok tekintetben a beolvadó kerül fölénybe, örökíti át lelki alaptulajdonságokkal is járó testi képét, annak ellenére, hogy, mondjuk, nyelvben alkalmazkodott. Ily esetekben tehát csak felszínes át öltözködés következik be, mely alatt a megragadó ismertetőjel tovább él, elszigetelve a jövevényeknek beolvadni látszott utódait anynyira, hogy azok különbözcsőségük tudatában századokon át mint idegen elem hányódhatnak az anyanépben.

Az eddig elmondottakból következik, hogy közeli, rokon képletekről ismert típusoknál a beolvadás egyáltalán nem problematikus,

¹ Méray-Horváth Károly: Forradalmak, szocializmus, bolsevizmus. Társadalomtudomány, 1929. 262. oldal.

mivel az új elemek már egy nemzedékre korlátozott faj variálással is beiktathatók az anyanépbe. Ott azonban, hol súlyosan differenciált fajtípusok kerülnek össze, vagyis ahol a különbség embertanilag és fajlélektanilag világrészek és táj övek határáig terjed, esetleg hatványozott mértékben (európai-afrikai), a folyamat már nehezebb feladatokkal kénytelen megküzdeni. Ezek sikere pedig nagyon kérdéses.

Az asszimilációs folyamatok faji jellegének fel nem ismerése tévesztette meg a századforduló magyar közvéleményét is. Ezért nem jutott el annak tiszta belátásáig, hogy a beolvadás kizárólagosan házasságkötéseken, valamint az azt követő valóságos vérkeveredésen át válik teljessé. E generáció már a külső alkalmazkodást is elégnek tartotta azért, mert eltévedt azoknak a típusoknak a megfigyelésénél, melyek a magyarsággal együttélő, kölcsönös vércserével nivellálódtak, tehát — ha történelmi származást tekintve nem is, de az ezeréves közlekedésnél fogva — már rokonná vált népek köréből jöttek át.¹

IV.

A nyelvi asszimiláció átmeneti és mint ilyen csupán megindítója a vérségi felszívódásnak. Viszont veszélyt is rejteget, mivel törzsi különállást támaszthat és élősdiegyesítményekre vezethet. Megvilágítottuk, hogy a valóságos vérkeveredés, ha elűtő elemeket szív fel, vajdó típusokat teremt, megbontja az egység színezetét. Nemzeti és népi beolvadásnak tehát csak a *betetőzött* hasonulást, a teljes faji beolvadást nevezhetjük. Az a jövőbeni tömeg magyarosodott el kétségtelenül, melyet emlékeiről, magatartásáról, külső ismertetőjeleiről többé nem lehet felismerni, melynek nincsenek fenntartásai, mely nem csoportosul mint külön alakulat a nemzettesten belül, mely nyom nélkül szétfolyt, miként kifejezésünk helyesen mondja, beolvadt.

* * *

Népfajok életében az asszimiláció a fejlődés lehetőségét szolgálja. Utat nyit új elemeknek, elősegíti a nivellálódást azokhoz a népekhez, melyeknek családjában az anyafaj él. Enélkül a generációs váltás — bármilyen széles körben folyjék — mindig ugyanazt és ugyanazt forgatná, megmerevítene az adottat. Amint a szellemi világban szükség van a gondolatoknak világtájak felől felváltva fűjdogáló széljárására, úgy az embertömegek életében sem volna kívánatos, hogy ép azon ösztön elé, amely a differenciált jellegek behálózásával segíti elő a keveredést, vagyis amit a közmondás azzal fejez ki, hogy a nemek párkeresésében ellentétek vonzanak, áthághatatlan korlátok tornyosuljanak. Tudjuk,

¹ Jancsó Benedek: A nyelvi és érzelmi asszimiláció feltételeinek vizsgálata. Társadalomtudomány, 1928. 10. oldal.

hogy az endogám beltenyésztés előregítőleg hat és végeredményben degenerációhoz, elsatnyuláshoz vezet, akár csak az állatvilágban. Az ellensúlyozására működésbe lépő önvédelem tehát a faji energiák ébrenlétét bizonyítja, amennyiben funkciójával új sejteket sodorva át, természetadta célokat valósít meg a társadalmak életében, szabályozza a faji felfrissülés folyamatát.

A történelem nem is mutat fel példát arra, hogy a rokon, vagy kis tömeg befogadása elől valamely nép elzárkózott volna. Az apró bekéredzhető csoportok azonban legtöbbször nagyobb hullámok előőrsei. A később jövő rajok felszívása pedig sokszor aggályos lehet. Feltornyosulhat annak veszélye, hogy beolvasztásuk feladatával az amalgamizáló, felbontó erők megerősítenének, esetleg arra elégtelennek is bizonyulnának. Ily esetekben azután vérszszeepek nyílnak meg. A faj defenzívába lép, védekezik, az idegeneket kiszorítani, a távoli jellegű, más fajból eredő kevertvértűeket az anyanép tömegeiből származási értékelés és megbízhatóság szempontjából félreállítani igyekszik (disszimiláció). Ez az önvédelem azután többféleképp nyilvánulhat meg. A faj jelleg forradalmi megváltozásának veszélye ellen az anyanép elsősorban rendszerint közhangulat kialakításával védekezik. Néha ez teljesen elegendő. Mintha összebeszéltek volna, elzárják a boldogulás útját a jövevények elől, vagy ha munkaerejük szükséges, kizárják őket a társadalom magasabb funkcióiból. Az idetartozókkal összeházasodni lealacsonyodás, mely sokszor kiközösítéssel is jár. E szervezést alig kívánó ellenállással szemben már bonyolultabb tünetet mutat, ha szociális, nem pedig egyszerűen közhangulati együttműködéssel teszik hatályossá a szankciókat. Sok ilyen szokást jegyeztek fel a múlt emlékei közt. Például Székelyföldön a középkorban közös erővel lerombolták annak a férfinek házát, aki oláh vagy szász feleséget hozott falujába.¹

Gyakran nem képes a társadalom ellenszereket kitenyészteni a faji kohézió elgyengülése miatt. A támadó műveletek sokszor csendben folynak, észrevétlenül teremtenek veszélyes helyzeteket. Esetleg későn ébrednek tudatára annak, ami történt. Lehet erőtlen a közhangulat és fajvédő szervezésre alkalmatlan a társadalom. Az ilyen megkasadt kollektivitásokat azután természetes ösztönereje igyekszik kisegíteni. Működésbe lép *a faji gyűlölet, mely az előbb említett pusztán közhangulati megnyilatkozásokkal szemben (idegenkedés, faji lebecsülés, lenézés) aktív érzelmi fokozást jelent.*

Egyik idézett példánk szépen előtárja ennek munkáját. A beolvasadás kapuja előtt állva, századok óta közöttünk élnek a cigányok s e marék nép máig sem tudott felszívódni. Szándékán kívül. Magyar szemben inferioris elem a cigány. Alacsonyabbrendű szubjektív érte-

¹ (Stessel József): A magyar faj és művelődés eredete. Athenaeum, 1888. I. füzet, 104 oldal.

lemben, mert tárgyilagosan e kérdés alig jöhet szóba. Hiszen minden nép hordoz és rejteget értékeket. Nem is ezt cáfolja a fenti ítélet, mert a nép megbélyegzője csak arra utal, hogy a másik az ő szempontjából méltó a lenézésre, de gyűlöletre csak akkor, ha előtör, túlságosan foglaló állásba helyezkedik, esetleg a néprajzi helyzet megváltoztatására igényekkel lép fel. Az idegenségében megkövült agresszivitásra kollektív ellenszenv kitermelésével, vad, brutális, sokszor oktalan indult felszabadításával felel a vér. E kirobbanások rendszerint abból a megérzésből erednek, hogy idegen elem horizontális vagy vertikális terjeszkedését eltűnri, vagy távoli fajjellegeket vér szerint felölelni káros és alkalmatlan, tehát biológiai vagy faj pszichológiai síkról származnak azzal a céllal, hogy távoltartsák, elriasszák, hátraszorítsák a veszélyesnek tetsző tömeget. A társadalom elszunnyadt energiája helyett ez az ösztönös megnyilatkozás funkcionál ellenméregként és ily módszerrel intézi el azt, amit az egyes nem lát, megoldani képtelen. Akadályokat gördít az individuumok elé, egyöntetű viselkedésre kényszeríti esetleg az anyanép vak többségét is. Azokat, akik a közös érdektől nincsenek áthatva, indulati megnyilatkozásaival, erőszakkal bírja rá vélekedésének respektálására. A négereket hősi harcok árán felszabadító amerikai sem azért közösi ki ezt az elemet, mintha objektíve feltétlen lesújtó véleménnyel volna róla, hanem mert átérzi terjeszkedésének veszélyeit.

V.

Eddigi tárgyalásunk során a faj alakulásával és belső formáló tényezőivel foglalkoztunk, bemutatva ennek ellentétesen ható eszközeit, egyrészt az asszimilációt, másrészt a disszimilációt. Most fel szeretnők mérni azt a társadalmi terepet, ahol e műveletek folynak, vagyis meg akarjuk ismertetni a kívülről determináló faktorokat.

Csak ott folyhatik asszimiláció, ahol faji együttélés és érintkezés van. A beolvadás szempontjából tehát fontos a *település minősége*. Zárt település bontható fel leghaladtabban. Ahol egy tömeg társas életnyilvánulásainak lényeges körére vonatkozólag magába zárt életet alakít ki, legyen ez akár tökéletesen beágyazva egy idegen nép tengerébe, ott megnövekszik az ellenállás. A zárt települések konzerváló ereje mennyiségi nagyságukkal egyenes arányban nő. Miként nő tömegeiknek összefogó ereje is. A tökéletesen beágyazott, egyfajta néptől minden oldalról bekerített törzset eredetiségében századokon át megtartani szinte lehetetlen, vagy igen tökéletes védőberendezkedéseket kíván. (Tökéletes politikai vagy kiterjedt területi autonómiát.) Természetesen a település módja nem dönt egyedül, mert más tények is befolyásolják; így például a törzseknek előrehaladottsága polgárosulásuk terén. A zárt telepen kezdetleges fokozatú gazdálkodó és primitív műveltségű lakosságot átfor-

dítani nehéz, mert ezek fejlettségük miatt nehezebben kapcsolhatók be a népek érintkezésének szövevényébe s jobban ragaszkodnak tradícióikhoz, hagyományaikhoz. Hasonló az eset ennek kulturális ellenpólusán ott, ahol a tömeg a nemzeti öntudatnak magasabb fokára ért, ezzel feltételezve a velejáró általános műveltségi előrehaladottságot is. Az ily elem szilárdabbra épült, kifejtettebb öntudattal és szervezettebb akarattal vet vissza minden idegen bekéredzkedést.

Ugyancsak egyenes irányba determinál a *vizsgált vidék forgalmának elevensége*. Világtól elhagyott zugokban nyugodtan tenyészhet bármely elütőség anélkül, hogy beolvadás veszélye fenyegetné. Ahová azonban a civilizáció gyorsvonata elért, mely vidéket az út, vasút, kereskedelem hálózata tökéletesen befönt, ott e szociális hatások egyenes kétségessé teszik, illetőleg értékében lefojazzák a település zárt jellegét. Fellazítja a forgalom a tömegeket. (Ebben áll Amerika mérhetetlen beolvasztó ereje.) Ellensúlyozására környezeti adottságok már kevésbé elégségesek. Intenzitásának hatását viszont az határozza meg, hogy mily viszonylatban állanak vele az emberek, helyzetük a társadalmi életnek elevebb vagy gyengébb verésű vénájába kapcsolja-e be őket. E révén elsősorban a kenyérkeresetként űzött foglalkozás neme dönti el sorsukat. Legnehezebb nomád népeket beolvasztani, a letelepedettek közül viszont nehezebben emészthetők a földművelők. A földműves birtokával bizonyos fokig függetlenül és függetleníti, illetőleg magához köti (patriarchalisabb viszony) cselédeit. A birtok megművelése inkább harc a természettel, mint harc társadalmi erővel, bár jellegét ma már errefelé mosta el a fejlődés. Szemeink előtt lefolyt példából láttuk, hogy a civilizált életet élő, tehát városias lakosságot könnyebb asszimilálni. Ennek létfeltétele inkább másodlagos, társadalmi, tehát ez kevésbé szilárd és mozgékonyágánál fogva kevésbé stacioner, földálló (kultúrnomád). Oktalanság volna azonban azt állítani, hogy a városias településnek nincs önvédelmi hivatása az asszimilációs küzdelmekben. Hiszen az itt élők jellegzetes tulajdonságai, mozgékonyág, magasabb kultúra minden kisebbség szervezetére nézve szükségesek. Vezetőit minden nép inkább a városias rétegekből termeli ki. Természetesen az ismeretett tényezők erejét gátolja vagy erősíti a csoportok alkalmazkodó képessége is. Lehet ez adottság, történelmi fejlemény egy nép arculatján, vagy egyszerű következménye a századokon át űzött foglalkozásnak. Kereskedő népek, iparos-, munkástömegek könnyebben alakulnak át, mint a röghöz kötöttek.

Elhatározó végül az együttlakó népek kulturális távolsága. A világnézeti és életszemléleti messzeségeket vallási különbségek elemzésével mérhetjük le leginkább. A hit elvei szerint történő csoportosulásnak különben nagy jelentősége van annak ellenére is, hogy az egyházak internacionális és univerzalizisztikus beállítottsága eliminálni szeretné a faji

határokat. A más felekezettel szemben megnyilvánuló ellenállás és averzió azonban önkéntelenül is konzerváló erővé avatja őket annál inkább, mert kezükben tartják a házasságkötések lelkiismereti legalizálásának jogát és így a faji folytatódásnak aktusát szentesítik, vagyis ezen keresztül, hogy megvédjék saját hívőállományukat, oltalmazzák a pásztorbotjaik alá sereglett népeket abban az esetben, ha e párharcban a több faj egyúttal egyházzilag is több aklot jelent.

Ahol a fajok közti érintkezés intenzívebb lesz, ott a sorsra, helyzetekre, ősi ösztönökre bízott, öntudati fokra alig érő asszimilációs mozgalmak szervezett sakktabla-játszmákká alakulnak át. A támadó fél részéről beleszól ebbe az állam, nyíltan, vagy kétszínű, alattomos parancsaival, a védő részéről akcióba lépnek organizációk, pártok, egyesületek, esetleg egyházak a kor szükségleteire szabott eszközökkel, a közületek részéről közigazgatással, iskolapolitikával, a kisebbségek részéről propagandával, sajtóval, irodalommal, pártharcokkal, kultúrvédekezéssel, gazdasági szervezéssel. Az asszimiláció modernizált fegyvertára azt a benyomást kelti, hogy elhatározó csere történt a módszerekben, más lett a harctér, mint volt azelőtt. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy ily mélyreható változás nem állt be, csupán a stratégia tökéletesedett, az új eszközök mindössze hozzájárulnak az esetleges sikerhez, kiegészítik, hatványozzák az örök erőket, melyek nélkül, vagy melyek ellenére nem lehet sikeresen még mesterséges asszimilációt sem csinálni. A beolvadás fejlődésmenetének törvénye változatlan maradt. Egyedül a mozdulatok sebessége gyorsult meg azért, mert a racionális kor a kollektív akarat hatókörét kiszélesítette, bevonultatta erre a területre is a beavatkozás elvét, lehetőségeit kifejlesztve. A tökéletesítés azonban nem biztosít különlegesebb sikert, akciók erejének növekvésével megnő a reakció ereje is.

* * *

A legharmonikusabb beolvadás is változtatja a fajjellegét. Semilyen jövevény tömeg készségei nem párolognak el nyom nélkül. A keveredés leszármazottja is csak látszatában marad a családfa fenntartásának, de voltaképpen az összetevők kifürkészhetetlen irányú eredőjét követi.

Kicserélődött fajilag Itália lakossága, elafrikaiasodott annak ellenére, hogy tradicionális és kulturális örökséget vett át, latinus idiómát használ nyelveként. A rokonának vélt oláh viszont román zászlója alá trák-illír, valamint török néptörödékek tömegét állította. A jelenben beszélt nyelv tehát egyik nép faji származását sem magyarázza meg. Ugyanígy meglep az orosz nemzet többségben levő rassztípusa és ázsiai lelki alkata is. Itt mongolos tényezők erős átütődése idézte elő az átalakulást. Feltűnő a közös töről szakadt északi és déli szlávok, különösen a szerb nép mentalitásának nagy temperamentumbeli különb-

sége is. Ezt a jelenséget a kisebbségbe olvadt többség tüneménye világitja meg. Nagytömegű trák-kelta vért abszorbeált a számban gyérebb, de hódító helyzetbe került szerbség.

Az asszimiláció variál és újat teremt. Leszármazottja módosított kiadása az ősöknek. Ez a folyamat tehát átfesti a nemzettest beolvadási helyeit, beolvadási rétegeit. Áramlása minél számottevőbb, annál komolyabb változásokra vezethet. Hatása előre szinte felmérhetetlen. Az új kép kialakításában szerephez jutó tényezőket nem lehet pozitív megismerési eszközökkel felmérni. Minden asszimiláció kiszámíthatatlan, előre nem látható eredményre vezet. A minimális befogadáson kívül, mely vérfelújításra való, tehát ajánlatos tartózkodó álláspontot elfoglalni minden nagyszabású asszimilációs kapunyitással szemben. Az ilyen beolvadási kísérlet nagy kockázattal jár.¹ Helyesebb megalkudni helyzetekkel és lehetővé tenni, hogy az együttélő népek elkülönülten fejlőd-hessenek sajátosságaikat fenntartva. A siettetett asszimiláció ugyanis faji feloldódáshoz vezethet, mert feltagolja, csoportokra osztja a társadalmat. A csoportok viszont, minél elevebb és életrevalóbb bennük a faji öntudat, annál inkább mutatnak hajlandóságot harcokra egymás között. Egyenetlenkedésük megbontja a test egység jellegét, befelé köti le azokat az energiákat, melyeknek hivatásuk ellenállni külső nyomásoknak és támadásoknak. Könnyen idegen hatalmi tényezők beavatkozásának játékszerévé válhatik az ily nép, mivel frontjain többé nem tud egységesen fellépni.

VI.

Vessünk végül egy pillantást az asszimiláció praktikus vonatkozásaira.

Azok az államok, melyekben a szaporodás kihagy és a népesség nem növekszik arányosan a megélhetés lehetőségeinek tágulásával, igyekeznek mesterségesen gyarapítani állampolgáraik számát. Pótlás végett tehát módszereket lesznek kénytelenek keresni, hogy azokkal a népesebbi felhígítódást előmozdíthassák. E módszereket kedveli leginkább a hódító állam is, — mely sűrűn lakott országrészeket kebelezett be s látja, hogy a népesség tovább nem tömöríthető, tehát vagy bele kell nyugodnia a néprajzi statusquóba, vagy erőszakkal kell helyet csinálnia az új foglalkozók részére — egyszerűbb, kényelmesebb harmadik eszközt talál a meghódított nép nemzetiségi hasonításában. Ez legtöbbször az eszközök válogatása nélkül történik, hogy siettesse az asszimiláció folyamatát.

Az első esetre példa Franciaország, mely gonddal gyógyítja szaporodási gyengeségét idegenek felszívásával.

¹ Szekfü Gyula: A faji kérdés és a magyarság című tanulmányában «szerencsejáték» nevezi az asszimilációt. Napkelet, 1922, 820. oldal.

Míg természetes asszimiláció mindig volt, az erőszakos, mesterséges hasonítás nagyrészt a múlt századbeli nemzeti kibontakozásnak találmánya; együtt járt az állami hatalom erős megnövekedésével. Eleinte szerény eszközökkel próbálkozott ez a technika. Iskolapolitikával, városfejlesztéssel, közigazgatással. Ma már a szelíd és burkolt nyomáson kívül oly módszereket is használ, melyek akárhányszor visszatetszést szülnek világszerte. Megsokszorozza fegyvereit célzatos adó- és gazdasági politikával, hogy az egzisztenciális ütések súlya alatt megtörjön minden ellenállás.

Az erőszakos nyomásra rendszerint a nép fajilag kevésbé szilárd s egyéni érdekeit fenntartás nélkül követő elemei pártolnak át. Az ily *renegátok* tulajdonképpen álasszimilációs képletek. A vad elnyomás azonban a nép széles rétegeit is bomlasztja. A fejlett nemzeti öntudattal nem rendelkező egyszerű ember lelkében küzdelemre kerül sor, egyrészt öröklött népi adottságai, másrészt a sokszor bárányhangokat is hallató befolyásolási törekvések közt. E zűrzavarban iránytűjét, tájékozóképességét vesztheti az egyed.¹ Megtompul hovatarozásának érzése, elközömbösül, vagy szkepszis ébred benne minden nemzeti iránt. *A nemzeti nihil* felforgató irányzatoknak lesz melegágya. Tehát az ily asszimiláció a sárkány egyik fejének letaglózásával másik kettő kinövését teszi lehetővé, mert még azzal is számolni kénytelen, hogy az elnyomásnak egyenes irányú ellenhatása is megerősödik. Az üldözött kisebbség szervezkedik és ha fajrokonai a határ mentén élnek, vehemens *irredentát* ébreszt.

E taktika gondolatmenetébe tehát logikai hiba csúszott be. A szociális mammutszervezés kísérlete ez olyan téren, hol a feltételek csak kis részben vannak meg.

Minden észszerű asszimilációs törekvés határa a vér felfrissítés faji szükségyszerűsége.

Az az állam, amely nem nyúl bármely kezeügyébe kerülő eszközhöz s nem törekszik *tűzzel* és vassal asszimilálni, megtalálhatja a helyes mértéket anélkül, hogy letérne kultúrmagaslatáról.

Általában pozitív vonatkozásban az asszimiláció inkább a társadalom, mint az állam hatáskörébe való. Nyugodtabban rábízható az aktív hatalommal fel nem ruházott és ezért kevésbé felelős alakulatokra. Ezek a helyes irányt erőszakoskodás nélkül, ösztönszerűbben megtalálják, ha korlátjaik őrzését különben pártatlan államhatalom vállalta magára.

A kisebbségi kérdést egyébként nem szabad előítéletekkel kezelni és szentimentálisan felfogni. *Nem mindig üldözött, elnyomott, védelemre*

¹ Kászonyi Ferenc: «Egy különös nemzetiségi kérdés». Magyar Szemle, 1928. III. köt., 4. szám, 356. oldal.

szoruló tömeg a minoritás. E kettő nem mindig szinonim fogalom, bár a társadalom felett hatalmával állandóan terjeszkedő állam ma kétségtelenül előbbi jelentés felé viszi értelmét. Akadnak agresszív előretörő kisebbségek is, melyekkel szemben a többségnek kell sáncárkot vonnia. Vonatkozik ez a megállapítás különösen oly esetekre, midőn a többségi nép defenzívába szorult, mondjuk szervezett gazdasági nyomás alá került, vagy ha földterületének egy részén néperejében pusztító ostromot volt kénytelen kiállni. Érhetik nagy katasztrófák, sújthatják hatalmas járványok, népbetegségek a nemzetet, végigpusztíthatnak rajta úgy, hogy országa egy részén jelentőségében felhatványozódhatik a népesedés problémája. Maga a szaporodás csökkenése is intézkedéseket tehet szükségessé. Ilyenkor a dolgokat szabad folyásukra hagyni öngyilkosság volna. Nem bízhatunk rá minden teendőt a nép természeti életerejére. Ily esetekben elvetendő az a módszer, mely ismét idegen elemek beolvasztásával akarja pótolni a hiányt. Ellenben alkalmazni kell a népesedési politika többi eszközeit. Általában azt látjuk, hogy ahol egészséges és erős anyanép él, ott az asszimiláció mellékes, sohasem lép előtérbe túlzottan. Helyette pedig inkább azokkal a népesedéspolitikai módszerekkel kormányoznak, amelyeknek pozitív hatásuk nagyobb és amelyek jobban biztosítják a nép erejének, eredetiségének megtartását.

Minden helyesen felfogott demopolitika óvatosan törődik azzal, hogy a lakosság számbeli gyarapodása nívón maradjon, megtámasztására pedig nem irtózik radikális nemzetpolitikai intézkedések életbeléptetésétől sem. Az eszközeivel nyert erőtalálékkal viszont hadműveleteket végez, irányítja és vezeti őket, egyrészt, hogy feleslegeinek megélhetést nyújtson, másrészt, hogy velük a megtartandó országrészekben uralmát véglegesen, népesedéssleg is megszilárdíthassa. Tudjuk, hogy irányítani lehet a népmozgalmakat. Az elsűrűsödő vidékek tömegei szívesen változtatnak helyet. Az anyagi boldogulás reménye hordta egybe Amerika vegyesszármazású lakosságát. A lehetőségek felkutatására, kibővítésére törekedni kell. Új ipari művek megindítása, bányatelepek felfedezése az illető területen konglomerációt idéz elő. Ugyanígy vonz tömegeket minden parcellázás, nagybirtokfeldarabolás. Nem is szólva a gondosan kiépített telepítésekről, melyeknek döntő népesedéspolitikai szerepük közismert. Asszimiláció helyett tehát az emberi vérrel és étellel üzőtt nagyszabású tervgazdálkodásra kell törekedni.

Politikai határaitak védelmére mindent megtesznek az államok. Nem rettennek vissza attól sem, hogy a cél érdekében felhasználják nemzetük utolsó anyagi tartalékait is. Ezzel szemben csodálatos, hogy a népesedési határok biztosítására egész a legutóbbi időig alig, vagy aránytalanul kevés áldozatot hoztak. Valószínűleg a liberális felfogásmód okozta, hogy az elmúlt idők államvezetése nem rettent meg, látva, hogy az állami hatalom egyedüli alapját alkotó hazai föld végső őrhelyeit idegen, sok-

szor ellenséges elemek szállták meg. Fonák és kényelmes vélekedésre váltott, hogy a népesedési problémákat ahol agyonhallgatni, vagy jelentéktelenné degradálni nem lehetett, asszimilációval, rendszerint erőszakolt beolvasztással akarták megoldani. E felszínes gondolkodási mód nem vehette észre, hogy ezek a mozgalmak mily súlyos veszedelmet rejtegetnek. Nem számolt azzal sem, hogy a nemzet életerőtől duzzadó tömegeivel törődni kell, mert egyedül rájuk alapozva lehet tartósan reális politikát csinálni és nem vette tudomásul, hogy a jobb életet, boldogulását kereső, szülőföldjéről fellazult, lelkiismeretesebb gondoskodást sürgető tömegeket nem szabad elfolytani hagyni a kivándorlás csatornáin át, mert ezekre szükség van a határok végső népesedési megrögzítésére.

ifj. Csepregi-Horváth János.